

PRIEGLOBSČIO PROCEDŪRŲ SKAITMENIZAVIMO PERSPEKTYVOS EUROPOS SAJUNGOJE

Darius Naidenov

E. paštas naidenov.darius@gmail.com

Mykolo Romerio universitetas

Straipsnio kuratorė prof. dr. Eglė Bilevičiūtė

E. paštas eglek@mruni.eu

Santrauka. Skaitmeninės technologijos tapo neatsiejama Europos Sąjungos pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų valdymo struktūros dalimi. Šis neišvengiamas etapas leido įdiegti esminius technologinio progreso elementus, kurie modernizavo prieglobsčio procedūras. Straipsnyje detalai nagrinėjama, kaip skaitmeninės prieglobsčio procedūrų sistemos ir išmaniosios technologijos transformavo prieglobsčio procesą ES valstybėse narėse. Straipsnyje taip pat aptariami svarbiausi ES teisėkūros reglamentai, kurie labiausiai paveikė skaitmeninių prieglobsčio sistemų diegimą ir visišką prieglobsčio procedūrų skaitmeninimą. Straipsnyje nagrinėjamos ES valstybėse narėse jau taikomos skaitmeninės technologijos ir jų įtaka prieglobsčio procedūrų tobulinimui. Be to, straipsnio autorius ne tik detalai nagrinėja ir iškelia prieglobsčio proceso pranašumus, bet ir aptaria esminius technologinės pažangos trūkumus, kurie nulemia kelią būsimoms skaitmeninio prieglobsčio proceso perspektyvoms.

Reikšminiai žodžiai: prieglobstis; skaitmenizavimas; skaitmeninė atskirtis; išmaniosios technologijos; asmens duomenų saugumas ir privatumas.

Įvadas

Šiuo metu vykstanti migracija, dar vadinama „neišvengiama migracija“¹, yra vienas iš reiškinų, kuris atsiranda dėl dabartinio ekonominio nestabilumo ir neišvengiamų konfliktų. Šie padariniai reikšmingai veikia pagrindines žmogaus teises, tarptautinį saugumą, kultūrinę įvairovę ir socialinę sanglaudą². Terminu „migrantai“ paprastai apibūdinami asmenys, kurie savanoriškai pasirinko išvykti iš savo gimtosios šalies ar regiono siekdami geresnių gyvenimo sąlygų ir galimybių³, o terminu „pabėgėliai“ apibūdinami asmenys, kurie buvo priversti palikti savo gimtąją šalį ar kitą kraštą dėl smurto, persekiojimo, konflikto, diskriminacijos ar kitų grėsmių jų gyvybei, orumui ir laisvei⁴. Pavyzdžiui, būtent pabėgėliai yra priversti palikti savo tėvynę dėl nepakeliamų sąlygų, kurios neleidžia jiems džiaugtis gyvenimu, jaustis saugiai, dirbti, mokytis ir t. t.⁵ Asmuo, kuris dėl persekiojimo grėsmės savo gimtojoje šalyje kreipiasi tarptautinės apsaugos, vadinamas prieglobsčio prašytoju. Tačiau pabrėžiama, kad oficialus prieglobsčio prašytojo statusas suteikiamas tik tada, kai jo paraiška yra pateikta, bet dar nėra patvirtinta⁶. Taigi, nors pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų ir migrantų persikėlimo motyvai ir priežastys gali pasirodyti tapatūs, tačiau jų esmė yra skirtinga.

Pabėgėlių klausimas paskutinius devynerius metus yra vienas aktualiausių Europos Sąjungoje. Ypač po didėjančio pabėgėlių skaičius Europos Sąjungoje, kai

- 1 Toma Bružaitė, „Migracija yra neišvengiama. Pokalbis su dr. Egle Verseckaitė-Grzeskowiak“, *bernardinai.lt*, 2021 m. liepos 26 d., <https://www.bernardinai.lt/migracija-yra-neisvengiama-pokalbis-su-dr-egle-verseckaitė-grzeskowiak/>.
- 2 „Exploring migration causes: why people migrate“, *europa.eu*, 2023 m. gegužės 2 d., <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/world/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>.
- 3 „Oxford Learner’s Dictionaries“, žiūrėta 2024 m. kovo 24 d., https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/us/definition/english/migrant_1.
- 4 „Oxford Learner’s Dictionaries“, žiūrėta 2024 m. kovo 24 d., <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/us/definition/english/refugee?q=refugee>.
- 5 Domantė Platūkytė, „Pabėgėlis apie tai, kodėl paliko savo šalį: kai esi nesaugus, ieškai prieglobsčio, o ne pinigų“, *lrt.lt*, 2021 m. lapkričio 15 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1517890/pabegelis-apie-tai-kodel-paliko-savo-sali-kai-esi-nesaugus-ieskai-prieglobscio-o-ne-pinigu>.
- 6 Europos Parlamentas, Komunikacijos generalinis direktoratas, „Migracija ir prieglobstis: faktai ir skaičiai“, (2023), 2, <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20170629STO78630/migracija-ir-prieglobstis-faktai-ir-skaiciai>.

dėl sukeltos humanitarinės krizės tūkstančiai ukrainiečių pabėgo į Europos Sąjungos valstybes. Akivaizdu, kad tokia krizė tik didina našta valstybėms, kurios turi užtikrinti pabėgėlių apsaugą ir integraciją, taip pat savo nacionalinį saugumą ir ekonominę gerovę. Taip pat šis įvykis lemia rimtus iššūkius viešosioms Europos Sąjungos valstybių institucijoms⁷.

Elektroninė prieglobsčio nagrinėjimo tvarka tapo esmine šių pokyčių dalimi, pavyzdžiui, pasitelkus tokius nagrinėjimo būdus kaip nuotolinis interviu, užtikrinantis paslaugų tęstinumą. Skaitmeninės technologijos, įskaitant vaizdo konferencijų sistemas, duomenų bazines, mobiliąsias programėles ir vis dažniau naudojamus dirbtinio intelekto algoritmus, buvo pritaikytos siekiant efektyviau tvarkyti prieglobsčio prašymus ir greičiau priimti sprendimus. Tačiau su moderniais pokyčiais iškilo ir modernių iššūkių. Pavyzdžiui, duomenų saugumas ir privatumas yra pagrindinės problemos, susijusios su skaitmeninėmis technologijomis. Be kita ko, iškilo būtinumas užtikrinti, kad skaitmeninės technologijos būtų prieinamos visiems žmonėms, siekiantiems prieglobsčio, nepaisant jų technologinių įgūdžių ar galimybės naudotis internetu. Akivaizdu, kad skaitmeninės technologijos kaip vienas iš daugelio įrankių, padedančių spręsti pabėgėlių ir priimančių bendruomenių poreikius, atlieka lemiamą vaidmenį formuojant dabartinės ir ateities prieglobsčio galimybes. Analizuojant aktualią literatūrą, susijusią su prieglobsčio problemika, galima iškelti vieną apibendrintą klausimą: ar technologijos gali efektyviai prisidėti prie migrantų humanitarinės apsaugos tobulinimo ir koks gali būti šis prisidėjimas? Be to, būtina susimąstyti, ar šiomis technologijomis nebus manipuluojama siekiant politinių ar karinių tikslų, kurie galėtų apriboti teisėtą ir etiškas galimybes į prieglobstį⁸.

Šiame darbe apžvelgiama, ar prieglobsčio proceso skaitmenizavimas atitinka

7 „Į Europos šalis plūstant karo pabėgėliams, iššūkių jau kyla ir joms pačioms“, „Žinių radijas“, 2022 m. kovo 16 d., <https://www.lrytas.lt/lietuovsdiena/aktualijos/2022/03/16/news/i-europos-salis-plustant-karo-pabegeliams-issukiu-jau-kyla-ir-joms-pacioms-22733545>.

8 Austin Kocher, „Glitches in the Digitization of Asylum: How CBP One Turns Migrants’ Smartphones into Mobile Borders“, *Societies* 13(6), 149, (2023), 1, <https://doi.org/10.3390/soc13060149>.

visuotinai priimtus žmogaus teisių standartus. Šio mokslinio straipsnio tikslas yra išanalizuoti prieglobsčio procedūrų skaitmenizavimą Europos Sąjungoje ir pateikti šių procedūrų skaitmenizavimo perspektyvas bei įžvalgas šiuolaikiniame kontekste.

Šio mokslinio straipsnio uždaviniai: 1) apžvelgti pagrindines skaitmenizavimo sistemas, kurios integruotos į Europos Sąjungos prieglobsčio procesą; 2) nustatyti, kokias išmaniąsias technologijas ES valstybės narės integravo į savo prieglobsčio procesą; 3) išanalizuoti iššūkius, su kuriais susiduriama skaitmenizuojant prieglobsčio procesą Europos Sąjungoje.

Šio mokslinio straipsnio objektas yra skaitmenizuotos prieglobsčio procedūros Europos Sąjungoje.

Moksliniame straipsnyje taikyti šie teoriniai ir empiriniai metodai: mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, teisės aktų analizė, lyginamasis ir apibendrinimo metodai.

1. Pagrindinių skaitmeninio prieglobsčio proceso sistemų integravimas Europos Sąjungoje

Viena iš pagrindinių elektroninių sistemų, kuri buvo sukurta siekiant padėti ES valstybėms narėms lengviau valdyti prieglobsčio suteikimo klausimą, buvo Europos daktiloskopijos duomenų bazė „Eurodac“ (toliau – ir Eurodac). Ši duomenų bazė buvo įkurta 2000 m. gruodžio 11 d., priėmus Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2725/2000⁹, ir pradėjo veikti 2003 m. sausio 15 d., po 2002 m. vasario 28 d. Europos Tarybos priimtų papildymų¹⁰. Vėliau jo tekstas buvo panaikintas ir iš naujo išdėstytas aktualiame Europos Parlamento ir Tarybos „Eurodac“

9 „2000 m. gruodžio 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2725/2000 dėl „Eurodac“ sistemos sukūrimo pirštų atspaudams lyginti siekiant veiksmingiau taikyti Dublino konvenciją“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32000R2725>.

10 „2002 m. vasario 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 407/2002 nustatantis tam tikras taisykles įgyvendinant Reglamentą (EB) Nr. 2725/2000 dėl Eurodac sistemos sukūrimo pirštų atspaudams lyginti, siekiant veiksmingiau taikyti Dublino konvenciją“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32002R0407>.

reglamente¹¹, įsigaliojusiam 2016 m. liepos 20 d. Po atnaujinimų „Eurodac“ sistema tapo esminiu instrumentu, saugančiu trečiųjų šalių piliečių pirštų atspaudus centralizuotoje duomenų bazėje. „Eurodac“ atlieka labai svarbų vaidmenį stebint asmenis, kurie prašo prieglobsčio arba nelegaliai atvyksta į ES šalį, bei užkerta kelią vadinamajam „prieglobsčio pirkimui“¹², kai tas pats asmuo pateikia kelis prašymus skirtingose ES šalyse. „Eurodac“ reglamente nustatyta, kad kiekviena valstybė narė turi paimti visų prieglobsčio prašytojų ir asmenų, sulaikytų bandant neteisėtai kirsti sieną (pvz., ne ES/EEE piliečių arba asmenų be pilietybės, be galiojančių dokumentų), vyresnių nei 14 metų amžiaus, pirštų atspaudus ir per 72 valandas perduoti duomenis į Eurodac sistemą¹³. Tačiau pažymėtina, kad pirštų atspaudų duomenys turėtų iš karto būti ištrinami, kai prieglobsčio prašytojai, ne ES/EEE piliečiai arba asmenys be pilietybės įgyja valstybės narės pilietybę¹⁴. Kai nustatoma, kad prieglobsčio prašytojas arba ne ES/EEE pilietis neteisėtai yra valstybėje narėje, ta valstybė narė gali pasinaudoti „Eurodac“, kad nustatytų, ar asmuo anksčiau prašė prieglobsčio kitoje valstybėje narėje, ar buvo sulaikytas, kai bandė neteisėtai patekti į ES¹⁵.

Visi „Eurodac“ sistemos atnaujinimai iš esmės palengvino Dublino III reglamento taikymą. Jie padėjo sudaryti sąlygas valstybėms narėms lengviau nustatyti atsakomybę už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą ir sudarė sąlygas teisėsaugos institucijoms laikantis griežtų sąlygų naudotis „Eurodac“ teroristinių ar kitų

11 „2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 603/2013 dėl Eurodac sistemos pirštų atspaudams lyginti sukūrimo siekiant veiksmingai taikyti Reglamentą (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai, ir dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų bei Europolo teisėsaugos tikslais teikiamų prašymų palyginti duomenis su Eurodac sistemos duomenimis ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1077/2011, kuriuo įsteigiama Europos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo agentūra (nauja redakcija)“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32013R0603>.

12 „EURODAC – The European Asylum Dactyloscopy Database“, SchengenVisaInfo, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://www.schengenvisa.info.com/security-system/eurodac/>.

13 *Ibid.*

14 *Ibid.*

15 „EURODAC: Europos sistema prieglobsčio prašytojų pirštų atspaudams lyginti“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 27 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum:230105_1.

sunkių nusikalstamų veikų tyrimo, atskleidimo ir prevencijos tikslais¹⁶.

Siekiant užtikrinti nenutrūkstamą didelės apimties IT sistemų veiklą, kuri yra labai svarbi įgyvendinant ES prieglobsčio politiką, 2011 m. buvo įsteigta „Europos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo agentūra“ (toliau – „eu-LISA“)¹⁷. Ši agentūra ne tik tvarko minėtą Europos duomenų bazę „Eurodac“, bet ir yra svarbi valdant kitas, svarbias IT sistemas, užtikrinančias saugią ir efektyvią prieglobsčio procedūrą Europos Sąjungos elektroninėje erdvėje. Ši agentūra taip pat garantuoja šių Europos Sąjungos IT sistemų nuolatinį veikimą:

1. Šengeno informacinė sistema (SIS);
2. Vizų informacinė sistema (VIS);
3. ES atvykimo ir išvykimo sistema (EES);
4. Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS);
5. Europos nuosprendžių registru informacinė sistema, kurioje pateikiama informacija apie trečiųjų šalių piliečius (ECRIS-TCN);
6. Tarpvalstybinio elektroninio keitimosi duomenimis teismo bendradarbiavimo civilinėse ir baudžiamosiose bylose srityje kompiuterinė sistema (e-CODEX)¹⁸.

Kalbant apie SIS ir VIS ypatumus, galima paminėti tai, kad būtent šios sistemos yra pagrindiniai prieglobsčio procedūrų skaitmenizavimo komponentai. Iš esmės, išvardytos sistemos padeda supaprastinti Dublino procedūrą, kurios metu nustatoma, kuri ES valstybė narė yra atsakinga už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą remiantis Dublino reglamente nustatytais kriterijais. Būtent šios dvi sistemos suteikia prieglobsčio institucijoms prieigą ieškoti ES valstybės, atsakingos už

16 „EURODAC: Europos sistema prieglobsčio prašytojų pirštų atspaudams lyginti“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 27 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum:230105_1.

17 „Who We Are“, eu-LISA, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., <https://www.eulisa.europa.eu/About-Us/Who-We-Are>.

18 „Large-Scale IT Systems“, eu-LISA, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., <https://www.eulisa.europa.eu/AboutUs/MandateAndActivities/CoreActivities/Pages/Large-Scale-It-Systems.aspx>.

prieglobsčio prašymo nagrinėjimą¹⁹.

2003 m. rugsėjo 1 d., praėjus šešioms mėnesiams nuo „Dublin II“ reglamento priėmimo, ES valstybėse narėse, taip pat Norvegijoje ir Islandijoje pradėjo veikti „DubliNet“ (toliau – ir DubliNet) – bendra elektroninė sistema. Ši sistema yra skirta efektyviai identifikuoti tuos prieglobsčio prašytojus, kurie jau yra pateikę prieglobsčio prašymą kitoje valstybėje narėje²⁰. Ši sistema buvo reikšminga skaitmeninant prieglobsčio procedūras ES narėse, kadangi jos integracija su „Eurodac“ standartizavo valstybių narių elektroninį bendravimą, prieglobsčio prašymų tvarkymo ir nagrinėjimo būdus²¹. Dabartinis „DubliNet“ sistemos naudojimas supaprastina nacionalinių administracinių institucijų bendradarbiavimą ir užtikrina suderintą praktinį požiūrį į Dublino procedūrų taikymą²². Taip pat ši sistema mažina fizinių dokumentų būtinumą, tai savaimė didina jautrių duomenų, susijusių su prieglobsčio prašytojais, saugumą (kadangi bendravimas sistemoje yra šifruojamas siekiant apsaugoti pareiškėjų asmens duomenis), taip pat paspartina prieglobsčio suteikimo procedūrų vykdymą²³.

2009 m. vasario 18 d. Europos Komisija pasiūlė įsteigti Europos prieglobsčio paramos biurą (toliau – ir EASO)²⁴. Šis biuras buvo įsteigtas siekiant stiprinti praktinį bendradarbiavimą prieglobsčio srityje, padėti valstybėms narėms įgyvendinti jų įsipareigojimus Europos ir tarptautiniu lygmeniu, apsaugoti tuos, kuriems reikia apsaugos, ir skatinti Bendros Europos prieglobsčio sistemos (BEPS)

19 „Visa Information System (VIS)“, European Commission, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/visa-information-system_en ir „Schengen Information System“, European Commission, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-information-system_en.

20 „Transmission of asylum applications between member states - DubliNet now operational“, European Commission, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_03_1271.

21 *Ibid.*

22 European Asylum Support Office, „Recommendations on the operational and technical use of DubliNet“, (Publications Office, 2020), 9, <https://data.europa.eu/doi/10.2847/8960>.

23 *Ibid.*, 6, 23, 26.

24 European Union Agency for Asylum. „Q1 2020 - COVID-19: EASO measures to ensure well-being of staff and stakeholders“. (2020), 13, <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-newsletter-q1-2020.pdf>.

įdiegimą²⁵. 2016 m. balandžio mėn. Europos Komisija pasiūlė EASO pertvarkyti į Europos Sąjungos prieglobsčio agentūrą (EUAA). Ši pertvarka buvo įgyvendinta 2022 m. sausio 19 d., ją pervadinus iš Europos prieglobsčio paramos biuro į Europos Sąjungos prieglobsčio agentūrą²⁶. Dabartinės agentūros pagrindiniai tikslai iš esmės išliko tokie patys, kaip ir ją pakeitusios agentūros. Galima išskirti kelis šios agentūros pagrindinius prieglobsčio proceso skaitmenizavimo uždavinius: 1) operatyvinės ir laikinosios paramos ir pagalbos valstybėms narėms teikimas siekiant sutvarkyti arba atkurti prieglobsčio, arba priėmimo, sistemas²⁷; 2) techninės paramos įvairiais būdais teikimas valstybėms narėms siekiant prieglobsčio proceso tobulinimo; 3) informacinių ir ryšių technologijų platformų, duomenų bazių prieglobsčio sistemoms kūrimas; 4) prieglobsčio duomenų rinkimas ir prognozių tyrimas bei platinimas; 5) kitų operacijų vykdymas ir priemonių, padedančių pagerinti prieglobsčio procedūrų kokybės standartus, kūrimas²⁸.

2. Skaitmeninių technologijų naudojimas Europos Sąjungos prieglobsčio procese

Per praėjusį dešimtmetį Europos Sąjungos valstybės ir jų prieglobsčio biurokratija patyrė didėjančią visuomenės spaudimą. Tačiau atsiradusios naujosios technologijos siūlo galimybę optimizuoti administracines procedūras, padaryti jas labiau reguliuojamas ir efektyvias, o tai ypač svarbu užtikrinant prieglobsčio sistemų teisėtumą²⁹. Kai kurios valstybės įdiegė (arba tik išbandė) naujųjų tech-

25 „2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 439/2010 dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo“, EUR-Lex, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:32010R0439>.

26 „New Regulation on European Union Agency for Asylum (EUAA) will strengthen personal data protection of asylum seekers“, European Data Protection Supervisor, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., https://www.edps.europa.eu/press-publications/press-news/press-releases/2022/new-regulation-european-union-agency-asylum-euaa_en.

27 European Asylum Support Office, „Europos prieglobsčio paramos biuras: apie mus“, (Publications Office, 2014), 2, <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213822LTC3.pdf>.

28 „What We Do“, European Union Agency for Asylum, žiūrėta 2024 m. kovo 26 d., <https://euaa.europa.eu/about-us/what-we-do>.

29 Ivan Josipovic, „Digitalising Asylum Procedures: The Legitimation of Smartphone Data Extraction for Retrospective Border Control“, *Geopolitics*, (2024): 4, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14650045.2023.2288162?needAccess=true>.

nologijų naudojimą skirtingose prieglobsčio procedūrų srityse, kadangi naujų technologijų taikymas šiose procedūrose jau tapo prieglobsčio teisėkūros dalimi. Tokių technologijų naudojimo būdai apima naujas praktines galimybes, pavyzdžiui: „vardų transliteraciją“, dialekto atpažinimą, kalbos į tekstą technologiją ir mobiliojo telefono duomenų analizę.

„Vardų transliteracija“ apima standartizuotą vardų konvertavimą iš arabų į romėnišką abėcėlę³⁰. Pavyzdžiui, jei prieglobsčio prašytojo gimimo vardas rašomas arabiškais rašmenimis, jis turi būti transliteruotas į romėnišką abėcėlę tam, kad vardas būtų lengvai vartojamas angliškai kalbančiose šalyse. Nuo 2017 m., Vokietijos migracijos tarnyba (toliau – BAMF) pradėjo naudoti šią technologiją siekdama užkirsti kelią rašybos klaidoms ir bendrai standartizuoti visų vardų rašybą³¹. BAMF teigimu, registruojant pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų vardus įvairiomis formomis įvairiose Europos duomenų bazėse, įrašomi skirtingi įrašai ir dėl to kyla sunkumų nustatant tinkamą asmenį, taip pat kyla rizika sukurti kelis skirtingus vardus tam pačiam asmeniui. Todėl Vokietijai prireikė bendro požiūrio į vardų transkripciją (naudojant tas pačias transkripcijos taisykles ir bendrą programinę įrangą) visose Europos institucijose. Be to, BAMF teigimu, ši technologija skirta net dviem tikslams – ne tik standartizuoti arabiškų vardų rašybą, bet ir nustatyti pareiškėjo kilmės šalį³². Iš tikrųjų, praktinis šio įrankio tikslumas parodė gana skirtingus rezultatus: nuo labai aukšto 85–90 % tikslumo nustatant vardus iš Sirijos ir Irako iki 35 % tikslumo nustatant Magribo vardus³³.

Taip pat Vokietija šiuo metu savo prieglobsčio procedūrose naudoja dialekto

30 „The personal interview“, Federal Office for Migration and Refugees, žiūrėta 2024 m. kovo 22 d., <https://www.bamf.de/EN/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Anhoerung/anhoerung-node.html>.

31 Derya Ozkul, „Automating Immigration and Asylum: The Uses of New Technologies in Migration and Asylum Governance in Europe“, *Oxford: Refugee Studies Centre, University of Oxford*, (2023); 41, <https://www.rsc.ox.ac.uk/publications/automating-immigration-and-asylum-the-uses-of-new-technologies-in-migration-and-asylum-governance-in-europe>.

32 Helene Hahn, „Digital identification systems and the right to privacy in the asylum context: An analysis of implementations in German“, (Master’s thesis, Leuphana University, 2020), 72, https://pub-data.leuphana.de/files/1124/Master_2020_Hahn_Digital.pdf.

33 Ozkul, *supra note*, 31: 42.

atpažinimo įrankį – „pagalbinę kalbos ir dialekto identifikavimo sistemą“ (toliau – DIAS), kuri gali atpažinti arabų kalbos dialektus ir atskleisti arabiškai kalbančių asmenų kilmės šali³⁴. Šios programinės įrangos naudojimo pagrindas ne tik yra įteisintas Vokietijos Prieglobsčio įstatyme, tačiau jame jau yra numatytas ir asmens privatumą užtikrinantis apribojimas, nustatantis, kad tokie įrašai gali būti daromi tik iš anksto informavus apie tai prieglobsčio prašytoją³⁵.

Iš vienos pusės, šios technologijos naudojimas pokalbio metu analizuojant kandidato kalbą vis dažniau kelia susirūpinimą dėl jos patikimumo. Nepaisant to, šis įrankis laikomas „nepriklausomu ir objektyviu metodu“³⁶. Teigiama, kad tokio įrankio integravimas nėra skirtas automatizuoti sprendimų priėmimo procesą, o tik padėti surinkti ir pateikti įrodymus prieglobsčio bylai. Pavyzdžiui, jei analizės duomenys prieštarauja pareiškėjo pateiktai informacijai, prieglobsčio prašytojas turi galimybę pateikti šias pastabas posėdžio dėl prieglobsčio suteikimo metu³⁷. Vis dėlto neaišku, ar kiekvienas prieštaringas rezultatas yra vertinamas atskirai. Nepaisant to, įdiegus tokią technologiją, prieglobsčio institucija įgyja „modernumo“, „inovatyvumo“ ir „novatoriškumo“ viešojo administravimo srityje³⁸. Pavyzdžiui, 2018 m. birželio mėn. DIAS buvo pripažinta geriausiu skaitmeninimo projektu konkurse, skirtu viešojo administravimo skaitmeninimui ir modernizavimui³⁹. Ši inovacija sulaukė didelio susidomėjimo iš kitų Europos Sąjungos narių, tokių kaip Lietuva, Austrija, Suomija, Graikija ir Nyderlandai, ypač po to, kai BAMF pasidalijo savo projekto patirtimi. Kai kurios ES narės, pavyzdžiui Vengrija, jau atlieka preliminarinius dialekto atpažinimo technologijos tyrimus. Šie

34 European Commission, „The Use of Digitalisation and Artificial Intelligence in Migration Management“, *European Migration Network (Brussels:2022)*, 9, <https://www.oecd.org/migration/mig/EMN-OECD-INFORM-FEB-2022-The-use-of-Digitalisation-and-AI-in-Migration-Management.pdf>.

35 „Vokietijos prieglobsčio įstatymas“, Federal Law Gazette I, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_asylvfg/englisch_asylvfg.html#p0195.

36 Ozkul, *supra note*, 31: 47.

37 *Ibid.*

38 *Ibid.*

39 *Ibid.*

tyrimai bus naudojami jų prieglobsčio procedūrose siekiant geriau identifikuoti asmenius ir jų kilmę. Kroatija taip pat planuoja ateityje įdiegti kalbos atpažinimą savo prieglobsčio procedūrose siekdama to paties tikslo. O Švedija, išbandžiusi šią technologiją, nusprendė jos neintegruoti, kai įsitikino, kad ji kol kas nėra pakankamai pažangi⁴⁰.

Italijos vidaus reikalų ministerija įgyvendino atskirą kalbos atpažinimo technologiją, skirtą žodinių interviu su prieglobsčio prašytojais perrašyti į tekstą. Tokia programinė įranga gali apdoroti dialektus, kirčius, užsienio terminus ir spontanišką kalbą ne mažesniu nei 95 % tikslumu, kadangi veikia mašininio mokymosi pagrindu. Šiuo metu ji veikia italų kalba, tačiau gali perrašyti ir išversti daugiau nei į 24 Europos kalbas. Po išvertimo transkripcijos įterpiamos į *MS Word* dokumentą, kurį nagrinėjantys pareigūnai gali redaguoti realiu laiku, o galutiniai dokumentai kartu su prieglobsčio prašytojo interviu įrašais persiunčiami sprendimą priimančioms asmenims⁴¹.

Taigi, akivaizdi tendencija, kad Europos Sąjungos valstybės narės vis labiau orientuojasi į naujausių technologijų diegimą ir bendrą prieglobsčio suteikimo procedūrų modernizavimą. Dabartiniu metu Europos Sąjungos valstybės yra ne tik yra atviros naujų technologijų integracijai, tačiau jau sėkmingai jas išbando ir plačiai naudoja siekdamas palengvinti prieglobsčio procesą ir kuo greičiau išspręsti sudėtingus prieglobsčio procedūrų iššūkius.

3. Pagrindinės prieglobsčio proceso skaitmenizavimo kliūtys

3.1 Nuotolinių prieglobsčio procedūrų probleminiai aspektai

Skaitmeniniame amžiuje prieglobsčio nesklaidumams spręsti vis dažniau naudojamos interneto platformos. Ypač po COVID-19 sukeltos pandemijos

40 Ozkul, *supra note*, 31: 49.

41 *Ibid.*, 49-50.

tokios platformos kaip „Zoom“ ir „Skype“, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro (toliau – UNHCR) duomenimis, tapo saugia alternatyva gyviems pokalbiams⁴². Viena vertus, nors šis pokytis padidino procedūrų efektyvumą, tačiau, kita vertus, taip pat sukėlė daugybę techninių ir procedūrinių iššūkių. Pavyzdžiui, ES valstybėse viena iš aktualiausių problemų yra susijusi būtent su techniniais sunkumais, su kuriais ypač dažnai susiduriama prieglobsčio procese, naudojant nuotolinio bendravimo priemones. Tai įvairūs techniniai nesklandumai. Pavyzdžiui, ryšio nutrūkimas, prasta garso ar vaizdo kokybė ir skaitmeninių prietaisų trūkumas. Šie nesklandumai, be abejo, gali apsunkinti ir prieglobsčio procedūrų skaitmeninį fiksavimą. Dauguma tokių iššūkių labai trukdo efektyviai bendrauti ir nagrinėti svarbius klausimus prieglobsčio proceso metu. Visa tai gali turėti įtakos valstybės institucijų sprendimo tikslumui ir patikimumui⁴³. Be to, nustatyta, kad nuotolinio proceso dalyviai yra linkę nesusikaupti dėl skaitmeninės aplinkos pobūdžio⁴⁴. Nuotolinio prieglobsčio proceso dalyviai linkę dažniau nesusikaupti dėmesio, pavyzdžiui, dėl pranešimų iš socialinių tinklų arba triukšmo namuose. Tokie dėmesį atitraukiantys trikdžiai gali sumažinti prieglobsčio prašytojų susikaupimą teikiant svarbius parodymus kompetentingoms institucijoms ir nukreipti kitų proceso dalyvių dėmesį nuotolinio pokalbio metu.

Mokslinėje literatūroje nuotolinės prieglobsčio procedūros kritikuojamos ir dėl menko požiūrio į prieglobsčio prašytojų sociolingvistinę tikrovę. Išskiriamas

42 Regional Bureau for Europe, „Remote Interviewing: Practical Considerations for States in Europe“, *Practical Recommendations and Good Practices Compilation – Thematic Paper 2*, (UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) : 2020), 1, <https://data.unhcr.org/en/documents/download/77134>.

43 Bild Elena, Annabel Redman and Eryn Newman, „Sound and credibility in the virtual court: low audio quality leads to less favorable evaluations of witnesses and lower weighting of evidence“, *Law and Human Behavior press*, 45(5) (2021): 3-5, https://www.researchgate.net/profile/Norbert-Schwarz-3/publication/355049099_Sound_and_Credibility_in_the_Virtual_Court_Low_Audio_Quality_Leads_to_Less_Favourable_Evaluations_of_Witnesses_and_Lower_Weighting_of_Evidence/links/615b64699911cb6c9dd95ac1/Sound-and-Credibility-in-the-Virtual-Court-Low-Audio-Quality-Leads-to-Less-Favorable-Evaluations-of-Witnesses-and-Lower-Weighting-of-Evidence.pdf?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uUiliwGfNzSI6InB1YmxpY2F0aW9uRG93bmxvYWQifX0.

44 Edward L Baker and Susan A Murphy, „Conducting successful virtual meetings while managing COVID fatigue“, *Journal of Public Health Management and Practice* 27(2), (2021): 208-212, https://journals.lww.com/jphmp/fulltext/2021/03000/conducting_successful_virtual_meetings_while.16.aspx.

žodinių parodymų interpretavimo kompleksiskumas, sukiantis prieglobsčio prašytojų parodymų iškraipymus, lemiančius nepagrįstus prieglobsčio suteikimo atsisakymus⁴⁵. Akivaizdu, kad žodinis bendravimas yra labai svarbus veiksnys prieglobsčio procedūrose. Tačiau prieglobsčio prašytojų žodiniai parodymai yra pernelyg sumenkinami. Pavyzdžiui, tai matyti 2021 m. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) byloje *Bah prieš Nyderlandus*. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, prieglobsčio prašytojas kreipėsi į Nyderlandų administracinę teisumą su apeliacinių skundu, siekdamas atšaukti sprendimą sulaikyti užsieniečius. Tačiau teismo posėdis neįvyko dėl COVID-19 sukulto karantino. Tuo metu dėl sulaikymo centre taikomų karantino priemonių prieglobsčio prašytojo nepavyko išklausti ne tik gyvai, bet ir per vaizdo konferenciją. EŽTT patvirtino, kad prieglobsčio prašytojo teisė teisme duoti žodinius parodymus nebuvo įgyvendinta, tačiau tai buvo laikoma teisėta. Teismas savo sprendimą motyvavo nuoseklia argumentacija teigdamas, kad administraciniam teismui formuojant sprendimą užtenka apklausti bent vieną asmenį, kuris atstovauja prieglobsčio prašytojui, bylos atveju – advokatą.⁴⁶ Tokia teismo išvada akivaizdžiai parodo polinkį į tai, kad prieglobsčio prašymo procedūros vis mažiau orientuojamos į žmogiškojo bendravimo pranašumus. O tai šiuo atveju trukdo autentiškai suprasti reikšmingus pabėgėlių išgyvenimus ir baimes.

3.2 Skaitmeninės atskirties padariniai

Didžioji dalis pabėgėlių, bėgančių iš savo gimtosios šalies, susiduria su finansinėmis kliūtimis⁴⁷, dėl to jie patiria vadinamąją „skaitmeninę atskirtį“. Ši atskirtis

45 Daniel Hedlund and Livia Johannesson, "Editorial Introduction: the Role of Language and Communication in Asylum Procedures", *Journal of International Migration and Integration* (2023): 718, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12134-023-01032-w.pdf>.

46 „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Bah prieš Nyderlandus* Nr. 35751/20“.

47 Jussi S. Jauhiainen ir kt., „Digital divides, the Internet and social media uses among Afghans in Iran“, *Technology in Society* 70, 6 (2022), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X22001981/pdf?md5=dcd3ec1ce101dab7058a85f685e17c05&pid=1-s2.0-S0160791X22001981-main.pdf>.

justi prieglobsčio suteikimo procese, atskleidžia esminį skirtumą tarp asmenų, turinčių prieigą prie skaitmeninių priemonių ir gebančių jas efektyviai naudoti, ir tų, kurie šios prieigos neturi⁴⁸. Didelė dalis pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų, neturinčių prieigos prie belaidžio ryšio arba finansiškai nepajėgių įdiegti šią technologiją, yra dar labiau nutolę nuo skaitmeninio pasaulio. Tai kelia nerimą dėl jų galimybių tinkamai ir teisingai integruotis į prieglobsčio procesą⁴⁹.

Pažymėtina, kad „skaitmeninė atskirtis“ reiškia ne tik galimybę naudotis technologijomis, bet ir mokėjimą jomis efektyviai naudotis. Skaitmeninis raštingumas taip pat yra pagrindinė šios atskirties sudedamoji dalis. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai pabėgėliai žino mažai arba visai nežino apie technologijas, sukurtas jiems padėti. O dalis tų, kurie žino, pripažįsta, kad tokios technologijos arba neveikia, arba neatitinka jų esamų poreikių⁵⁰. Šie iššūkiai yra ypač ryškūs kasdieniame pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų gyvenime. Pavyzdžiui, Vokietijoje federalinės pabėgėlių ir kankinimo aukų psichosocialinės pagalbos centrų darbo grupės ataskaitoje nurodoma, kad COVID-19 pandemijos metu pažeidžiausiai pabėgėlių grupėms yra teikiama psichosocialinė parama, kuri organizuojama per telefoninius ir vaizdo įrenginių pokalbius dalyvaujant vertėjui. Tačiau prieglobsčio suteikimo įstaigose dažnai susiduriama su prastu interneto ryšiu, kuris trukdo efektyviai naudotis šiomis paslaugomis⁵¹. Taip pat Vokietijoje ir Kipre buvo išreikštas susirūpinimas dėl COVID-19 priemonių informacijos, skirtos prieglobsčio prašytojams, prieinamumo ir vertimo stokos⁵². Graikijos mi-

48 Jussi S. Jauhiainen ir kt., „Digital divides, the Internet and social media uses among Afghans in Iran“, *Technology in Society* 3 (2022), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X22001981/pdf?md5=dc3ce1ce101dab7058a85f685e17c05&pid=1-s2.0-S0160791X22001981-main.pdf>

49 „The Digital Divide: How can we bridge the gap?“, ACH, žiūrėta 2024 m. kovo 28 d., *The Digital Divide: How can we bridge the gap? | ACH*.

50 Shelly Culbertson ir kt., „Crossing the Digital Divide. Applying Technology to the Global Refugee Crisis“, *RAND Corporation* (2019): 22, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4300/RR4322/RAND_RR4322.pdf

51 „Migration: key fundamental rights concerns: quarterly bulletin. 1.1.2020-31.3.2020“, *Publications Office of the European Union (Belgium: 2020)*: 5, *Migration: Key fundamental rights concerns/Quarterly bulletin (europa.eu)*.

52 *Ibid.*

gracijos ir prieglobsčio ministerija 2020 metais įdiegė naują platformą ir sukūrė bendruomenę „Viber“ pokalbių programėlėje siekdama reguliariai informuoti prieglobsčio prašytojus apie bet kokius pasikeitimus, susijusius su prieglobsčio procedūromis. Tačiau daug prieglobsčio prašytojų susidūrė su prisitaikymo prie naujo informacijos kanalo iššūkiais. Pagrindinėmis prisitaikymo kliūtėmis tapo žemas technologinis raštingumas ir interneto trūkumas priėmimo centruose, o pačią situaciją apsunkino faktas, kad prieglobsčio biuras taip ir neatsakė į prašymus, pateiktus per šią internetinę sistemą⁵³.

3.3 Asmens duomenų saugumo ir privatumo pažeidimai

Asmens duomenų saugumas yra ypač provokuojantis klausimas pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų atžvilgiu, kadangi jis susijęs su viena iš pažeidžiamiausių asmenų grupių⁵⁴. Prieglobsčio, kaip ir vizos, atvykimo ir išvykimo procedūros yra naudojamos nusikaltimų, ypač terorizmo, prevencijos ir tyrimo tikslais⁵⁵. Šiuo tikslu skirtingos skaitmeninės sistemos renka ir saugo asmens duomenis iš šių pažeidžiamų asmenų⁵⁶. Pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų asmens duomenų tvarkymas ES teisėkūroje yra reglamentuojamas nežymiai, išskyrus „Eurodac“ reglamentą, kuris susijęs su tarptautinės apsaugos prašytojų biometrinių duomenų tvarkymu Dublino tikslais⁵⁷. Prieglobsčio prašytojams ir pabėgėliams dėl juos

53 The Asylum Information Database (AIDA), „Digitalisation of asylum procedures: risks and benefits“, *European Council on Refugees and Exiles*, (Belgium:2022), 28, <https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/01/Digitalisation-of-asylum-procedures.pdf>.

54 Maria Gabrielsen Jumbert, Rocco Bellanova and Raphaël Gellert, „Smart Phones for Refugees: Tools for Survival, or Surveillance?“, *PRIO Policy Brief*, 4, (Oslo: 2018): 3, https://www.edps.europa.eu/system/files_en?file=2023-06/340_2023-0290_014_redacted.pdf.

55 Niovi Vavoula, „The ‘Puzzle’ of EU Large-Scale Information Systems for Third-Country Nationals: Surveillance of Movement and Its Challenges for Privacy and Personal Data Protection“, *Forthcoming, European Law Review* 2019): 2, https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID3466766_code2201454.pdf?abstractid=3466766&mirid=1.

56 Paul Trauttmansdorff, „The Politics of Digital Borders“, *Border Politics* (2017), 119, https://www.researchgate.net/profile/Paul-Trauttmansdorff/publication/311556134_The_Politics_of_Digital_Borders/links/634195009cb4fe44f311a7fd/The-Politics-of-Digital-Borders.pdf?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFuZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19.

57 European Commission, „Accurate, timely, interoperable? Data management in the asylum procedure“, *Common Template for the EMN Study* (2020): 2, https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-12/latvia_data_management_2020_en_0.pdf.

priimančių šalių nacionalinės ir tarptautinės teisės taikymo kompleksiško gali būti sunku sužinoti teisinius niuansus, susijusius su jų duomenų privatumu. Iš praktikos žinoma, kad kai pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai tranzitu vyksta į kitas šalis, jų asmeninė informacija ir biometriniai duomenys dažnai perduodami vietinėms, valstybės sienos apsaugos institucijoms siekiant patvirtinti jų tapatybę. Paprastai asmeninė informacija apima jų vardą, amžių, lytį, tautybę, taip pat ir biometrinius duomenis (pvz., veido atvaizdą, pirštų atspaudus ir akies rainelės duomenis). Tačiau, be tokių standartinių duomenų, įvairioms pasienio kontrolės institucijoms nacionaliniai įstatymai suteikė galimybę prašyti pabėgėlių socialinių tinklų paskyrų slaptažodžius ir mobiliojo telefono duomenis. Pavyzdžiui, Vokietija ir Danija priėmė įstatymus, leidžiančius valdžios institucijoms atlikti išsamią prieglobsčio prašytojų išmaniųjų telefonų teismo ekspertizę. Duomenys ir metaduomenys, išgauti iš jų įrenginių, gali būti naudojami „tikrinant jų, prieglobsčio prašymuose pateiktus prašymus arba gauti naujos informacijos apie jų tapatybę, istoriją, kelią, kurį jie pasirinko ir pan.“⁵⁸. Belgijos federalinis prieglobsčio ir migracijos reikalų sekretorius 2016 m. pasiūlė Belgijos parlamentui teisės aktą, kuris leistų Belgijos imigracijos institucijoms ieškoti prieglobsčio prašytojų skaitmeninių įrenginių (pvz., mobiliųjų telefonų ir nešiojamųjų kompiuterių). Atitinkami teisės aktai galiausiai buvo priimti jau kitais metais, nepaisant neigiamos Belgijos privatumo komisijos nuomonės, kuri kritikavo aiškumo trūkumą dėl duomenų tvarkymo ir duomenų apsaugos priemonių. Tačiau Belgijos valstybės sekretorius tvirtino, kad tokia iniciatyva įmanoma dėl 2013 m. birželio 26 d. Europos Sąjungos direktyvos 2013/32/ES dėl „bendros tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo procedūrų“ nuostatų, kurioje teigiama, kad „kompetentingos institucijos gali atlikti prašytojo asmens apžiūrą ir daiktų, kuriuos

58 The International Committee of the Red Cross, *The Humanitarian Metadata Problem - „Doing No Harm“ in the Digital Era* (Geneva, 2018), 62, https://www.icrc.org/en/download/file/85089/the_humanitarian_metadata_problem_-_icrc_and_privacy_international.pdf.

jis turi su savimi, patikrinimą⁵⁹. Tačiau akcentuotina, kad Belgijos Konstitucinis teismas primygtinai rekomendavo apriboti prieglobsčio institucijų veiksmų laisvę. Remiantis teismo sprendimu, generaliniam pabėgėlių ir asmenų be pilietybės reikalų komisarui (CGRA) turi kilti pagrįstas įtarimas, kad duomenų laikmenose, tokiose kaip mobilieji telefonai, yra laikoma reikšminga informacija⁶⁰. Nepaisant kritikos akivaizdu, kad prieglobsčio prašytojų privatumo ir duomenų apsaugos užtikrinimas teisėkūroje turi tam tikrų išimčių ir spragų, leidžiančių įsikišti į prieglobsčio prašytojų asmeninį gyvenimą ir pažeisti jų teisę į privatumą. Prieglobsčio prašytojas gali sutikti dalytis savo duomenimis bijodamas, kad jam nebus suteiktas prieglobstis dėl persekiojimo jo gimtojoje šalyje, tačiau tuo pat metu jis gali nesuprasti pasekmių, su kuriomis jam teks susidurti.

Viena vertus, galima teigti, kad toks duomenų rinkimas turi savo pranašumą, kadangi jis užkerta kelią tapatybės sukčiavimams, prieglobsčio prašytojų bylų klastojimams ir grėsmėms saugumui. Tačiau, kita vertus, pripažįstama, kad toks duomenų rinkimas neatspindi nustatytų etikos principų ir humanitarinių standartų Europos Sąjungoje⁶¹.

Išvados

Skaitmeninių prieglobsčio sistemų realizavimas Europos Sąjungoje buvo svarbus žingsnis siekiant optimizuoti prieglobsčio proceso valdymą. Šių sistemų integracija į Europos Sąjungos pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų valdymo struktūrą buvo neišvengiamas etapas, per kurį buvo įgyvendinti pagrindiniai technologinio progreso elementai, padėję atnaujinti prieglobsčio procedūras. Elektroninių sistemų, tokių kaip „Eurodac“, integracija ir atnaujinimas iš esmės palengvino

59 Jumbert, Bellanova and Gellert, *supra note*, 54: 2.

60 Ozkul, *supra note*, 31: 55-56.

61 Christopher Kuner and Massimo Marelli, „Handbook on Data Protection in Humanitarian Action”, Second Edition, *International Committee of the Red Cross (ICRC)*, (Geneva : 2017), 271, <https://shop.icrc.org/download/ebook?sku=4305.01/002-ebook>.

Dublino III reglamento taikymą. O „DubliNet“ padėjo standartizuoti valstybių narių skaitmeninį bendravimą, prieglobsčio prašymų tvarkymą ir nagrinėjimą. Be to, Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra (EUAA) šiuo metu atlieka svarbų vaidmenį užtikrindama sklandų prieglobsčio proceso skaitmenizavimą Europos Sąjungoje.

Europos Sąjungos valstybės narės vis aktyviau integruoja pačias naujausias technologijas į savo nacionalinę prieglobsčio proceso teisę siekdamos optimizuoti administracines procedūras ir efektyviau identifikuoti prieglobsčio prašytojus. Pavyzdžiui, tokios populiarėjančios technologijos kaip vardų transliteracija ir kalbos atpažinimas, kurios vis plačiau naudojamos Europos Sąjungos narių prieglobsčio sistemose, padeda standartizuoti duomenų rinkimą ir palengvinti prieglobsčio procesą.

Skaitmeninės technologijos didina prieglobsčio procesų efektyvumą, tačiau taip pat kelia daug techninių ir procedūrinių iššūkių. Pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai susiduria su „skaitmenine atskirtimi“, kuri apima ne tik prieigą prie technologijų, bet ir gebėjimą jomis naudotis. COVID-19 pandemija ypač išryškino šias problemas, kadangi daug prieglobsčio procedūrų paslaugų pradėjo būti teikiamos skaitmeninėmis priemonėmis. Prastas interneto ryšys ir nepakankamas technologinis raštingumas užkerta kelią efektyviai naudotis šiomis paslaugomis. Nuotolinės prieglobsčio prašymo procedūros kritikuojamos dėl menko požiūrio į prieglobsčio prašytojų sociolingvistinę tikrovę ir žodinio bendravimo sumažėjimo. Pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų asmens duomenų saugumas irgi yra sudėtingas klausimas, susijęs su jų pažeidžiamumu, kadangi skirtingos skaitmeninės sistemos renka ir saugo šių asmenų duomenis, tačiau jų privatumo ir duomenų apsaugos užtikrinimas teisėkūroje turi tam tikrų išimčių ir spragų, kurios leidžia įsikišti į jų asmeninį gyvenimą.

Apibendrinant teigtina, kad skaitmenizacija prieglobsčio srityje padėjo standartizuoti duomenų rinkimą ir valstybių narių tarpusavio bendravimą. Tačiau

sykiu pridėjo ir naujų iššūkių. Vienas iš jų – „skaitmeninė atskirtis“, kuri apima ne tik prieigą prie technologijų, bet ir gebėjimą jomis efektyviai naudotis, ypač kai dauguma prieglobsčio procedūrų vykdomos skaitmeninėmis priemonėmis. Be to, akivaizdžiai kyla abejonių dėl asmens duomenų saugumo atsižvelgiant į pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų pažeidžiamumą. Atsižvelgiant į šiuos iššūkius akivaizdu, kad tiek šiuo metu, tiek ateityje visos kompetentingos institucijos turės būti atviros ir pasistengti subalansuoti naujų technologijų naudą ir nustatytus humanitarinius įsipareigojimus.

PROSPECTS FOR THE DIGITALIZATION OF ASYLUM PROCEDURES IN THE EUROPEAN UNION

Darius Naidenov

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. Digital technologies have become an integral part of the European Union's management structure for refugees and asylum seekers. This inevitable development has allowed the introduction of essential elements of technological progress that have modernized asylum procedures. This article examines in detail how digital asylum procedure systems and smart technologies have transformed the asylum process in EU member states. The article also discusses the most important EU legislative regulations that have had the greatest impact on the implementation of digital asylum systems and the full digitization of asylum procedures. Moreover, the use of digital technologies in EU member states and their impact on the improvement of asylum procedures are assessed. In addition, the author not only examines in detail and highlights the advantages of the asylum process, but also discusses the fundamental shortcomings of technological progress which determine the path for the future of the digital asylum process.

Keywords: asylum; digitization; digital divide; smart technologies; personal data security and privacy.

MOKSLINĖS MINTIES ŠVENTĖ 2024

Studentų mokslinių straipsnių rinkinys



Mykolas Romeris
universitetas

Vilnius, 2024

REDAKTORIŲ KOLEGIJA

Prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (pirmininkė)
Dr. Kristina Kenstavičienė (vykdančioji redaktorė)

Prof. dr. Virginijus Bitė
Doc. dr. Raminta Bardauskienė
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė
Doc. dr. Juozas Valčiukas
Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė
Doc. dr. Dovilė Sagatienė
Prof. dr. Romas Prakapas
Prof. dr. Odeta Merfeldaitė
Prof. dr. Birutė Pranevičienė
Prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė

Straipsnių recenzentai:

Dr. Rimvydas Augutavičius, prof. dr. Virginijus Bitė, dr. Darius Bolzanas, dr. Viktorija Budreckienė, prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė, prof. dr. Vida Gudžinskienė, prof. dr. Violeta Jegelevičienė, Remigijus Kalašnykas, dr. Kristina Kenstavičienė, Julius Lankelis, Dmitrij Mačiugin, dr. Jolita Miliuvienė, prof. dr. Andrejus Novikovas, prof. dr. Mykolas Simas Poškus, prof. dr. Romas Prakapas, prof. dr. Birutė Pranevičienė, doc. dr. Ernestas Spruogis, Inesa Stolper, doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė, doc. dr. Ramūnas Vanagas, dr. Mindaugas Verbickas, doc. dr. Gintautė Žibėnienė, dr. Leda Žilinskienė.

Aprobuota Teisės mokyklos tarybos 2024-06-23 nutarimu Nr. 1T-15.

Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.